

YELOD 26id NÜM: 10 TOBUL 2016 Pads: 77 jü 84

O Volapükaflens in vol lölik!

Sis yels anik balionats mödik fuganas e nütevanas äkömons lü Yurop, kelos nu kodon säkädis in läns pateföl. Bi mödikünans menas at binons slamans, valemo cedoy, das säkäds at pakodidons rele. Baibinos-li jenöfo, das difs relik födons konflitis? Pöpa-jäfüdisevan: ‘Reiner Klingholz’ konstatom (in gased: ‘GEO’, nüm: 10 yela 2016), das **dugäl** vedükon disti vü **krig** e **püd**.

Nilü Yurop topons läns de Vesüda-Siyop e Nila-Lofüdän jü Nolüda- e Vesüda-Frikop, kels sadons in vir säkädas. Viläd bolitik e korup bundanons. Reiganefs leläsikons, e tio valöpo num menas vobafägik pluikon vifikumo ka num vobamögas. Bu val hiyunans nekotenoms, bi töbo laboms mögis ad meritön kosidi okas. Vedoms vilöfiks ad zepön tikodemis relöfa sevärik, e volutoms ta kuliv “vesüdänik”, keli lecedoms döbiki tefü bads valik. Ab atos binon-li konflit vü sogäds Larabänik-slamik e kuliv vesüdänik? Nö! magäd at no veräton. Jenöfo säkäds läs tefons difis sogädik u relikis, ab **stadi dugäla**.

Ad suemön konflitis pemäniotöl, mutobs tikädön dinädis bü yels zao 500. Ün tumyel 16id el ‘Martin Luther’ ätradutom bibi ini pük, keli mens komunik Deutänik ökanons suemön. Ettimo ye tio nek pöpa komunik äkanon reidön. Kludo äflagom julis pro jipuls e hipuls valiks. So ästabükom stäänikami dugäla valemik, do atos no äbinom desin voik oma. Dugäl valemik gudikum at täno äbinon büostip veütikün progeda nolavik, kulivik, kaenik, e demokrata in topäds pereformatöl Yuropa. Läns löliko romakatuliks äsökons mödo latikumo, bi us kleranef nämädik nog lunüpo äneleton dugäli valemik.

Valöpo, kö sogäds – nesekidik de rel – äzepons dugäladiali at, kel rigiko äbinon protästik-vesüdänik, tio ai proged konömik äsökon. Nitediko vol Larabänik – kel mödo äpluon lä vesüdän tefü nolavs jü tumyel 13id – desino ärefudon volfi somik. Ün 1485 sultan: ‘Bayesid II’ äproibom me deadapönod stiti bükavoböpas pro tonats Larabänik. Siso dugälastad menas usik äblebon pülik, e leigo stad könomik. Do dugäl no binon stip saidik ad savön menavoli, binon stip zesüdik – ma el ‘Klingholz’.

Kälobsöd kludo dugäli fütüramenefa obsik!

Gudikosi valik vipom oles redakan e cifal:

VÄRBS MU BISARIKS VOLAPÜKA (IV)

fa 'Daniel Morosof'

3.9. El "sötön"

Värb sekidik at pagebon e kobü värb nesekidik in nenfümbidir, e soelölo. Sufalefom e partisips ela "sötön" no äkomädons.

Mödadilo el "sötön" sa värb nesekidik kobofomons predikati komplitik. Sams:

- *büad at sötonöv palasumön ini gased;*
- *Volapük söton binön valemapük;*
- *Kisi sötob-li dunön pö om?*
- *Sötob-li cedön omi bününani?*
- *sötoy nemön onis visionanis;*
- *men alik osöton spikön püki at plä netapük oka;*
- *no sötol dulterön!* (pened de 'Paulus' elanes di 'Roma': XIII, 9);
- *sötos binön so;*
- *sötol löfön kemeni olik äsä oli it!* (gospul ma 'Matthaeus': XXII, 39).

Kösömo pö predikat komplitik värb sekidik jonon letimi, e värb nesekidik — lefomi (dunalefomi u sufalefomi). Obo komandob ad fölön nomoti at. Ye tikodayumäts ömik päpläons de nomot at, sevabo:

- *…el 'Kerckhoffs' äpreparom Vpakongredi kilid, kel **ösötom pojenükön** in zif 'Paris'…;*
- *…ad fomön dub atos vigagasedi gretik Vpik, dub kel votükams Vpa **ösötons poledunön** vifiküno.*

Fom neyegik "sötos" kanon pagebön ito, efe nen nenfümbidir zuik, as sam:

- *Leigoso i mans, kels, äklemölo kosädi natik ko vom, edagetoms ledesiri kol ods: mans nepuedoms ko mans, e getoms ito äsä **sötos**, bläfodi demü deikam oksik* (pened de 'Paulus' elanes di 'Roma': I, 27);
- *O voms! binolsöd sumätöfiks lü himatans olsik, soäsä **sötos** me büad Söla!* (pened de 'Paulus' elanes di 'Colossae': III, 18).

3.10. El "kanön"

Värb "kanön" pägebon ed as dil predikata komplitik, e soelölo. Sufalefom vöda at neai äkomädon, ab partisips (keninükamü partisipaladvärbs) äkomädons, as sam:

• *…kels evedükons dabinädi badiko logöli, badiko lilöli, … flitön no **kanöli**…;*

• *Si! ven ob, no nog **äkanöl** suemön läbi levemik obik, ävilob visitön ofi ün del fovik, idetävof;*

• *…no **äkanölo** sludikön, ävokom oni balugiko me: "O kat! O kat!"*

• *…no **äkanölo** plöpön tefü atos, äsagom…*

Kösömo geboy eli "kanön" kobü värb nesekidik in nenfümbidir. Nenfümbidir at kanon binön sufalefomik, e tio ai malon presenatimi nefinik, do pläots i nesuvo ädavedons, as sam:

• *…mödikos no **kanon pemäniotön**…*

Saitob vödemadiledis anik patedikumis:

• *…klub äkanon pafövön…;*

• *…mens okanons lelilön odis…;*

• *Kanobs nunön reidanes…;*

• *Läb obik äkanon te padagetön me dun negita;*

• *…<yegs> äkanons fasiliko pamosumön;*

• *…äfünom in 'Oosterbeek' Vpabüri, kö äkanoy dagetön nünis dö Vp*.

• *So kanoy sagön ko gitod semik, das vöds rigik in pük seimik binons vöds tonisümädöl;*

• *Väl yufapüka neudik seimik okanon ye pajenükön nen fikuls gretik*.

Fom neyegik "kanos" i pägebon, as sam:

• *Voto **okanosöv** jenön, das*… (gospul ma 'Lucas': XIV, 29);

• *Tefü Vpakadäm **kanos** panunön, das*…

Semikna (te in vödems petradutöl) dil predikata "dunön" pämoädon, e värb "kanön" äjäfidon äs värb loveädik, sevabo:

• *Besäköröd drenis pöpa orik, e pleidüleröd täno, if kanor atosi, lo 'Brahma' demü lieg ora!*

• *Klüliko kanob atosi*.

• *Ävilom logön, kis Yesus äbinom, ab dub menamödot no äkanom atosi, bi älabom magedi smalik* (gospul ma 'Lucas': XIX, 3).

Gebäd somik voiko no binon vipabik pö laut vödemas nulik.

3.11. El "vilön"

Värb "vilön" pägebon ed as dil predikata komplitik, e soelölo. El "vilön" neai pägebon in sufalefom e fom neyegik. Partisips de värb at komädons, as sam:

God, ***ävilöl*** *jonön zuni okik…* (pened de ‘Paulus’ elanes di ‘Roma’).

Kösömo värb at labon nenfümbidiri pö ok, as sam:

• *…evilob kobükön cilis olsik…* (gospul ma ‘Matthaeus’: XXVI, 15);

• *Kisi vilols-li givön obe, if loveükob omi oles?* (bibapenäd ot: XXIII, 37);

• *Somo änilikoms lä vilag, lü kel ägoloms, ed ädunom, äsva ävilom fövön vegami okik* (gospul ma ‘Lucas’: XXIV, 28);

• *Mutob penön ole mödikosi, ab no vilob penön ole me nig e pen* (pened kilid de ‘Ioannes’: 13);

• *Üf viloyöv ye pübön nuni seimik nogna u pluna in yelod ot, okanoy dunön atosi, if ulautoy alna notedi in mod votik;*

• *Viloböv spikön ko ol dö din veütik;*

• *No ävilob e no äkanob dotön, das nu älogob vali verätiko…*

Kanoy gebön nenfümbidiri sufalefomik, as sam:

• *Vilolöv-li padomonitön?*

El “vilön” suvo päkobopladon ko konyuns difik (*if*, *äsä*, *das*). Pö jenets somik pägebon soelölo e semikna igo äjäfidon äs värb love-ädik, efe äreigülon me kusatif. Sams:

— ko el “if”:

• *O söl! if vilol, kanol klinükön obi* (gospul me ‘Matthaeus’: VIII, 2);

• *If vilol, obumobs is tänadis kil…* (bibapenäd ot: XVII, 4);

• *If vilol atosi, leadolös beigolön köpi at de ob!* (gospul ma ‘Lucas’: XXII, 42);

• *Donastad pebemastikon. Nu golos, if God vilom osi, dönu löpio*.

— ko els “äsä, soäsä”:

• *E soäsä vilols, das mens dunons oles, leigo, so dunolsöd ones!* (gospul ma ‘Lucas’: VI, 31);

• *…mödikans ädabinoms, kels äsevoms sio, das in cal at ökanoms betifön regi, so mödiko äsä te öviloms*.

– ko el “das”:

• *Vilob, das givol obe tü timül at su bov kapi ela ‘Ioannes’: blunedan* (gospul ma ‘Marcus’: VI, 25);

• *Kiöpo vilol-li, das oblümükobs ole pasatafidädi?* (gospul ma ‘Matthaeus’: XXVI, 17);

• *Kime vilols-li, das gevob pro ols libi?* (bibapenäd ot: XXVII, 17);

→

• *Äninikom ini dom, ed ävilom, das nek ösevon atosi*… (gospul ma ‘Marcus’: XII, 24);

• *Kisi vilols-li üfo, das dunob ko man, keli nemols hiregi yudanas?* (bibapenäd ot: XV, 12).

Tikodayumätis ömik lecedob samis seta nelölöfik, bi binos fasilik ad lölöfükön seti dub nenfümbidir deföl bai tikodayumät veitöfikum, as sam:

• …*edunoy ko om, soäsä eviloy <dunön>* (gospul ma ‘Matthaeus’: XVII, 12);

• …*givob oni utane, kele vilob <givön>* (gospul ma ‘Lucas’: IV, 6)

• *Ab no ävilom <sufädön>, ämogolom ed äfanäbükom omi* (gospul ma ‘Matthaeus’: XVIII, 30);

• *Vien lebladon, kiöpio vilon <lebladön>*… (gospul ma ‘Ioannes’: III, 8);

• *Vilob <geikön, mogolön, …> lü mot oba;*

• *Selolös obe bosi läba! Vilol-li <atosi>?* (Pö jenet at igo kusatif pemoädon.)

Äsä ya eküpols, värb at kanon reigülön me kusatif. Kösömo kusatif at labon sinifi valemik e duton lü pönops u lü vöds de pönops pedefomöls (*os*, *atos*, *bos*, …). Sams:

• *Klu bos no sekidon de utan, kel **vilon bosi**, u kel töbidon – ab de God miseröl* (pened de ‘Paulus’ elanes di ‘Roma’: IX, 16);

• …*dunolöd utosi, **kelosi ovilol**!*

Ye semikna kusatif no binon so nedabinotik ma siäm, as sam:

• …*vilobs **balami** kontinäna obsik*…

• …*vilobs **daloni** gitätas mena*…

Too no daloy penön, das “viloy yegi seimik” tefü bos dabinotik; värb “desirön” binon lönedik pro zeils somik.

Leigodolsös setis sököl:

Vilob drinön vati — *Desirob drinedi (vati)*.

3.12. El “nedön”

El “nedön” pägebon e kobü värb nesekidik, e soelölo. Värb sekidik at no äkomädon in sufalefom; fom neyegik i neai äpubon. Balna ecänidoy värbis “neodön” e “nedön”, sodas el “nedön” pägebon, äsva binon värb loveädik, sevabo:

• …*e no onoloy onis nen stud leigo fefik, äsä ut, keli nedoy samo pro hebrey u sanskrit*.

Ab mödadilo värb sekidik at flagon nenfümbidiri pö ok. Sams:

• *no nedof igo nemön nemi veratik oba;*

• *if vilomöv jafön bosi, tän nedom te sagön: Dabinonöd! ed at dabinon;*

• *no plu änedom dredön omi;*

• *no nedons fölön somikosi;*

• *no änedobs sagön bosi dö atos*.

Fom neyegik “nedos” pägebon soelölo as predikat dila pluseta, sevabo:

• *…e nu no nedos, das binoy pükavan zadälik ad suemön, das rölet vemik dabinon bevü el ‘Tsyangar’ e zigan;*

• *Nedos-li nog dönuön begi redakanas: “Propagidoyös e slopükoyös pro Volapük!”?*

• *No nedos ad sukön ün tims vönädikum, ka ün ut kriga Rusäna-Yapänik, ad tuvön samis sublimik atosa*.

Pö jenet lätik pöliko epladoy eli “ad” vü “nedos” e nenfümbidir.

3.13. Els “mutön, dalön”

Els “mutön” e “dalön” vemo sümons ad od. Värbs bofik flagons pö geb nenfümbidiri. Neai ästadons in sufalefom. Partisips de värbs at i no äkomädons. Gevob samis anik geba ela “mutön” (a) ed ela “dalön” (ä):

a) • *Pos Volapük kluo volapüks nulik vemo mödiks epubons, de kels as veütiküns mutons panemön els ‘Esperanto, Nov Esperanto, Ido, Idiom neutral, Mondolingvo, Lingua internacional, Myrana, Nov Latin, Interlingua, Lengua catolica’;*

• *…us naf ämuton pasäfledön* (duns paostolanas: XXI, 3);

• *Jep ämuton padilön ad laf…;*

• *Bi säks nonik ädabinons, kels ämutons pabegespikön, presidan äfärmükom me vöds ladöfik anik kobikami*.

ä) • *Atose daloy bo kodidön, das Volapük no enepubon…*;

• *…if dalob gebön vödi at…* (vüset);

• *Ekö! us dunoms utosi, kelos no dalon padunön* (gospul ma ‘Marcus’: II, 24);

• *Ekö! tidäbs olik dunoms bosi, keli no daloy dunön tü jabat* (gospul ma ‘Matthaeus’: XII, 2).

Kösömo pö predikat komplitik värb sekidik stadon in letim alik, e värb nesekidik — in lefom alik (duna- u sufalefom). Ye semikna äpläoy tefü nomot at. Täno värb nesekidik äcenon ad malön letimi, sevabo:

→

• *Pö lonam däta, ünü kel komits* ***mutons pugegetön****…;*

• *…tonajok pesesedöl alik* ***muton elabön*** *büiko timi ad gekömön asä leog…;*

• *Stok lölik bukema usik mö milats anik bukas* ***muton poxamön*** *bai stips kösömik somik;*

• *Fino penäds nog: 2* ***mutons pemäniotön****…*

Too pö jenets valik te dil bal predikata komplitik ejonon letimi.

Zuo fom neyegik “dalos” äkomädon, as sam:

• *Fovo dalos pamäniotön, das in pübots de 1936…;*

• *So no dalos jenön bevü ols*… (gospul ma ‘Matthaeus’: XX, 26).

Fom sümik värba “mutön” no äpubon.

4. KLUDODS

Värbs sekidik valik labons patöfis kobädik ömik. No komandob ad gebön sufalefomi värbas sekidik, bi jenets geba sümik värbas kodama jinons lü ob as seks dotik traduta tuvemo vödika. Vemo nesuvo partisips de värbs sekidik pedefomöls äkomädons (värbs: *loegön*, *lielön*, *leadön*, *klülädön*, *kanön*, *vilön* < älabons plago partisipis lönik). Partisips somik no binons komandabiks ad pagebön in vödems. Suvöfiküno lautans Volapükik timäda di ‘de Jong’ ävitons ad defomön partisipis de värbs sekidik, buükölo sekidasetis ko konyuns valasotik: *ven*, *du*, *büä*, *ibä*, *posä*… Ekö! sams anik:

• *Ibä elielobs sagön omi, das Yesus et di ‘Nazareth’ odäbreikom topi at, ed ovotükom südis, kelis ‘Moyses’ eloveükom obes* (duns paostolanas: VI, 14);

• *Tän ägevom gönü pöp libi ele ‘Barabbas’, e posä ibüedom lebatön Yesusi, älovegivom omi ad pakrodön* (gospul ma ‘Matthaeus’: XXVII, 26);

• *So i ven loegols jenön atosi valik, osevols, das binos nilik* (gospul ma ‘Marcus’: XIII, 29);

• *Semans utanas, kels binons is, no odeadons, büä oloegons kömön Soni mena ini regän omik* (gospul ma ‘Matthaeus’: XVI, 28).

Fövot ofovon.

X:84:2016

VÜ KRÄKS

fa ‘Frank Roger’, ini Volapük petradutöl fa ‘Hermann Philipps’

Ün göd mudela seimik älatob boso ed äkudob ad kömön tu lato pro tren. Rein nevemik ivedükön süti bosilo slifülabiki. Demü spidiäl oba äperob leigaveti, penedasakäd äfalon de nam obik, ed ädosturob. Man nenlödik ilogom mijenoti obik. Äkömom lü ob ed äyufom obi ad löädön. Du ästeifob ad leodikön, man at älakobükom dinis, kels iseslifons se penedasakäd obik.

Läbo iblebob nenviodik. Neläb kion, if futayoin obik piviodonöv! Man nenlödik älüsmililom obi ed äsäkom, va val äleodon-la pö ob. Logod miotik, balib lunik e neklinik, klotem vorik äpatedons menasoti oma, ye nid in logs omik äsevädükon tikälakleili vemik. Ädanob omi ed ägivob ome bankazöti mö dolars lul, keli frediko ädasumom. Poso ämogolob spelölo, das no ökömob-la tu lato pro tren.

Tü tudel äloegob seadön fleni obik in gul ot äs ädelo. “Gödi gudik!” äsagob ed äseitob könädis anik ini skel oma. Plütiko äglidom ed ädanom obi. Jenot ädelik äjinon ivedükön kosami vü obs. No plu äbinom pro ob bal menas nenlödik nennemik in u nilü stajon, e pro om no plu äbinob bal tävanas, kels spidons ini bürs okas u ge lomio.

Ün dels söböl kösömot semik ädavedon pö ob. Ekömöl lü stajon äsukob mani at medü logs obik; suviküno ätuvob omi lä top ot, äglidobs odi, ed ägivob ome könädis anik, demü kels ädanom obi. Äbinom us ün dels tio valiks, ye semikna äfabinom. Äsäkob obi, kiöpo äbinom ün tims at. Igevom-li oke vakenadelis? Äbinom-li votaseimo? Ämisaunom-li ed äblibom-li in steböp seimik oka?

Kösömiko ägeikom pos dels anik. Älüsmilom ed äglidom obi, ye no äsäkob omi, kiöpo ibinom. Atos klülo no äbinon din obi teföl.

Pos tim anik äküpob bosi bisarik. Alna ven igeikom pos bal "vakenas" oma — äsä änemob timis nekoma omik —, älogotom küpoviko bäldikum. Äsevob klülo, das mens nenlödik bäldikons vifikumo ka obs votik. Kösömiko labons lifi brefikum. Sufons ditretis, tuiko drinons spitinis, nemödo u no getons käledi sanavik. Pro ons no veütos ad lifön sauniko. Kanoyöv sagön, das lifons “lä siem gufura”, sodas suvo sturons de siem at, büä tim onas ekömon.

Fövot ofovon.